ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

2(2) 2018

Երևան - 2019

Հրատարակության է երաշխավորել
ԵՊՀ գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան
Խմբագրակազմ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիլբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Հովհաննիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Վ. Ն. Այվազյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝ ՀՀ,
0025, Երևան, Ալեք
Մանուկյան 1, ԵՊՀ
իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ (060) 71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.ysu.am
publishing.ysu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 29 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2019
Հանձնված է տպագրության՝
02.05.2019

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Արթուր Վաղարշյան
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ..... 7
Ալվարդ Ալեքսանյան
ԳԱՐԵԳԻՆ ՆԺԴԵՀԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՅԱՑՔՆԵՐԸ .. 17
Կարեն Ամիրյան
ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 29
Հայկ Մարտիրոսյան
ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ... 41
Վիկտորյա Օհանյան
ՑԱՆԿԱԼԻ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԽԹԱՆՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ. ՓԱՓՈՒԿ ՈՒՂՂՈՐԴՄԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅԱՆ (NUDGE THEORY) ԿԻՐԱՌՈՒԹՅՈՒՆԸ..... 49
Վարդան Այվազյան
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ 65
Անահիտ Մանասյան
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՃԱԽԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 79

Սամվել Մուրադյան
ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԽԱԽՏՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԸ 93
Գևորգ Դանիելյան
ԵՐԵԽԱՅԻ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ 111
Կարեն Հակոբյան
ՊԱՏՇԱՃ ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԱՐԺԵՔԸ 129
Հասմիկ Ենգոյան
ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՄԱՐՄՆԻ ԿՈՂՄԻՑ ՎԵՐԱՀՍԿՎՈՂ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ԳԾՈՎ ԺԱՄԿԵՏԱՆՑ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻՆ ՄԱՄՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻՑ ԶՐԿԵԼՈՒ ՀԻՄՔ 141
Սայադ Բաղալյան
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒՄԸ ԵՎ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ 150
Արսեն Հովհաննիսյան
ՀԱԿԱՄԱՐՑԱԿՑԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐԳԵԼՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 162
Արմենուհի Չիֆլիկյան
ՎԻՐԱՎՈՐԱՆՔԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ 176
Սոնա Թևանյան
ԷԼԵԿՏՐԱԷՆԵՐԳԻԱՆ ՈՐՊԵՍ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՕԲՅԵԿՏ 190
Վահե Հովհաննիսյան
ՎՆԱՍԻ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՈՂՋԱՄԻՏ ԺԱՄԿԵՏՈՒՄ ԳՈՐԾԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԽԱԽՏՄԱՆ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ԵՎ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՐԳ 203

Սերգեյ Մեղրյան
ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ (ԳՈՐԾՈՂ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ) 216
Аида Искоян
ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ОХРАНЫ РАСТИТЕЛЬНОГО МИРА СЕНОКОСОВ И ПАСТБИЩ 238
Տիգրան Մարկոսյան
ՀԱՅՑԱՅԻՆ ՎԱՂԵՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԸ ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹՅԱՆ ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 250
Օլիմպիա Գեղամյան
ՈՌՈԳՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏՆ ՈՒ ԱՌԿԱ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ ... 262
Հեղինե Գրիգորյան
ՋՐՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԹՈՒՅԼՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԸ ՀՀ-ՈՒՄ. ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ 276
Տիգրան Խաչիկյան
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ԻՐԱՎԱՉԱՓՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ ԳՈՐԾԻ ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐԻ Ի ՊԱՇՏՈՆԵ ՊԱՐԶՄԱՆ ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ ԻՐԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 292
Աշխեն Ղարսլյան
ՎՃՌԱԲԵԿ ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 302
Աննա Մարգարյան
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՆՉԱՓԱՀԱՍԻ ՀԱՆՑԱՎՈՐ ԿԱՄ ՇԵՂՎՈՂ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ 320

Աննա Վարդապետյան
ԲԼԱՆԿԵՏԱՅԻՆ ՆՈՐՄԵՐՈՎ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈՐԱԿՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ..... 335
Ժենյա Ստեփանյան
ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՌԵՑԻԴԻՎԻ ԵՎ ԴԱՏՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ 352
Գոհար Հակոբյան
ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ ԲՌՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿԱՆԱՆՑ ԴԵՄ ԲՌՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ 370
Սամվել Դիլբանդյան
ՆԱԽԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿՄԱՆ ԱՆԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆԸ 386
Սերգեյ Մարաբյան
ՀԵՏԱԽՈՒԶՄԱՆ ՄԵՋ ԳՏՆՎՈՂ ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼԵԼԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՀԵՌԱԿԱ (ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻ ԲԱՑԱԿԱՅՈՒԹՅԱՄԲ) ԿԱԼԱՆԱՎՈՐՄԱՆ ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ (ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԻ, ԳՈՐԾՈՂ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԴԱՏԱԿԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱՅԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ)..... 396
Վահե Ենգիբարյան
ՔՆՆՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿՐԻՄԻՆԱԼԻՍՏԻԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ 415
Նելլի Աղաբաբյան
ԱՆՉԱՓԱՀԱՍ ՏՈՒԺՈՂՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԵՎ ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐ 430
Արման Սարգսյան
ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱՆՈՐՄԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ 454

ՀԱՅՑԱՅԻՆ ՎԱՂԵՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԸ ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹՅԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ

Տիգրան Մարկոսյան
ԵՊՀ քաղաքացիական դատավարության ամբիոնի ասիստենտ, իրավ. գիտ. թեկնածու,
ՀՀ արդարադատության նախարարության «Օրենսդրության զարգացման և իրավական հետազոտությունների կենտրոն» հիմնադրամի տնօրեն

Հայցային վաղեմությունը խախտված քաղաքացիական իրավունքների դատական պաշտպանություն հայցելու համար պետության կողմից երաշխավորված ժամանակահատվածն է: Այն կոչված է նպաստելու քաղաքացիական շրջանառությունում անկայունության և անորոշության վերացմանը, քանի որ դատական պաշտպանություն հայցելու համար որոշակի ժամկետի բացակայությունը թույլ կտար իրավատիրոջը իրավախախտին մշտապես պահել պետական հարկադրանքի կիրառման սպառնալիքի տակ[1]: Բացի դրանից՝ իրավունքի խախտման մասին իմանալուց հետո դատարան դիմելու տևական հապաղումը կարող է առաջացնել պատասխանողի կողմից իր առարկությունների հիմնավորմանն ուղղված ապացույցներ ներկայացնելու դժվարություններ[2]:

Միաժամանակ, հարկ է նկատել, որ հայցային վաղեմության ժամկետի լրանալը չի զրկում իրավատիրոջը հայց հարուցելու իրավունքից, սակայն վիճող կողմի կողմից այդ փաստի վկայակոչումն ինքնուրույն հիմք է հայցը մերժելու համար: Այսպես, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի[3] 335-րդ հոդվածի համաձայն, իրավունքի պաշտպանության մասին պահանջը դատարանը քննության է ընդունում հայցային վաղեմության ժամկետը լրանալուց անկախ, իսկ հայցային վաղեմության ժամկետի լրանալը, որի կիրառման մասին

---

[1] Տե՛ս Гражданское право, В 4 т., Т. 1, Общая часть, учеб. для студентов вузов / [***Ем В.С. и др.***]; отв. ред. – ***Е.А. Суханов,*** 3-е изд., перераб и доп., М., Волтерс Клувер, 2010, էջ 631:

[2] Տե՛ս ***П.А. Ильичев,*** Исковая давность. Проблемы теории и правоприменительной практики, Дис.... канд. юрид. наук, М., 2014, էջ 32:

[3] Ընդունվել է 05.05.1998 թ.: Տե՛ս ՀՀՊՏ 1998.08.10/17 (50):

օրենքով սահմանված կարգով դիմել է վիճող կողմը, հիմք է դատարանի կողմից հայցը մերժելու մասին վճիռ կայացնելու համար:

Մինչև Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության նոր օրենսգրքի[1] (այսուհետ՝ ՔԴՕ) ընդունումը քաղաքացիադատավարական օրենսդրությունը հայցային վաղեմության կիրառման կարգի վերաբերյալ լռում էր, իսկ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 335-րդ հոդվածի 2-րդ մասը միայն սահմանում էր, որ հայցային վաղեմություն կիրառելու մասին դիմումը պետք է տրվի մինչև դատարանի կողմից վճիռ կայացնելը: Արդյունքում առկա էին գործի դատաքննության փուլում հայցային վաղեմության կիրառման մասին միջնորդություն ներկայացվելու դեպքում ապացուցման առարկան փոփոխելու և այդ փուլում ապացույց ներկայացնելու իրավունքի իրականացման հետ կապված չլուծված հարցեր[2]:

Ավելին՝ դատարանը ստիպված էր իրականացնել գործի ըստ էության քննություն և հայցային վաղեմություն կիրառելու միջնորդությանը կարող էր անդրադառնալ միայն գործն ըստ էության լուծող դատական ակտում: Այսպես՝ ՀՀ նախկին քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի[3] գործողության ժամանակ Վճռաբեկ դատարանը, վերլուծելով հայցային վաղեմություն կիրառելու մասին միջնորդության լուծման հարցը, արտահայտել է հետևյալ դիրքորոշումը. «ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքը հայցային վաղեմության ժամկետի լրանալը սահմանել է որպես հայցը մերժելու հիմք, ինչը նշանակում է, որ անգամ այն դեպքում, երբ պատասխանողը հայցային վաղեմություն կիրառելու վերաբերյալ դիմում է ներկայացրել քաղաքացիական դատավարության սկզբնական փուլերում (գործը դատաքննության նախապատրաստելու), դատարանը, այնուամենայնիվ, պետք է գործը քննի ըստ էության և վերջնական դատական ակտում գնահատական տա հայցային վաղեմության կիրառման վե-

---

[1] Ընդունվել է 09.02.2018 թ.: Տե՛ս ՀՀՊՏ 2018.03.05/16(1374), հոդ. 208:

[2] Առավել մանրամասն տե՛ս ***Տ. Ա. Մարկոսյան***, Հայցային վաղեմության կիրառման դատավարական հիմնախնդիրները/ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու/ ԵՊՀ, գլխ. խմբ.՝ ***Գ. Ս. Ղազինյան,*** Եր., ԵՊՀ, 2017, էջեր 286-288:

[3] Ընդունվել է 17.06.1998 թ.: Տե՛ս ՀՀՊՏ 1998,09,09/20(53):

բաբերյալ միջնորդությանը»[1]: Որպես հետևանք՝ հաճախ դատական ակտերում տեղ էր գտնում ձևակերպում առ այն, որ հայցը ենթակա է մերժման՝ ի թիվս այլ հիմքերի, նաև հայցային վաղեմության ժամկետի լրացած լինելու հիմքով[2], ինչն ակնհայտորեն չէր բխում հայցային վաղեմության ինստիտուտի ինքնուրույն դատավարական նշանակությունից:

Շարադրվածն անհրաժեշտ է դիտարկել դատավարական խնայողության սկզբունքի լույսի ներքո, որը կարելի է բնորոշել որպես դատարանի և դատավարության մասնակիցների նվազագույն ժամանակային և ֆինանսական ծախսերով արդարադատության իրականացումը երաշխավորող հիմնադրույթ[3]: Այն մի կողմից ենթադրում է անհրաժեշտ գործիքակազմի առկայություն դատավարական օրենսդրությունում և հետևաբար հասցեագրված է օրենսդրին, իսկ մյուս կողմից հանդես է գալիս որպես ուղենիշ դատարանների կողմից հայեցողական լիազորությունների իրականացման ժամանակ:

Օրինաստեղծման փուլում դատավարական խնայողության սկզբունքի երաշխավորման պահանջը բխում է Սահմանադրության[4] 75-րդ հոդվածից, որի համաձայն՝ հիմնական իրավունքները և ազատությունները կարգավորելիս օրենքները սահմանում են այդ իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ կազմակերպական կառուցակարգեր և ընթա-

---

[1] Տե՛ս, օրինակ, Վճռաբեկ դատարանի թիվ ՍԴ3/0055/02/13 քաղաքացիական գործով 2014 թվականի հուլիսի 18-ի որոշումը:

[2] Տե՛ս, օրինակ, Երևան քաղաքի Ավան և Նոր Նորք վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի թիվ ԵԱՆԴ/2112/02/17 քաղաքացիական գործով 2017 թվականի նոյեմբերի 13-ի և Երևան քաղաքի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի թիվ ԵԿԴ/2585/02/15 քաղաքացիական գործով 2017 թվականի նոյեմբերի 27-ի վճիռները:

[3] Առավել մանրամասն տե՛ս ***Հ.Հ. Алешкин***, Принцип процессуальной экономии: за и против// Вестник Омского университета, Серия «Право», 2014, №3(40) էջեր 179-186, ***Հ.Ю. Хатмуллин***, Принцип процессуальной экономии и право-временные средства его обеспечения // Вестник Омского университета, Серия «Право», 2014, №3 (40), էջեր 196-201:

[4] Ընդունվել է 05.07.1995 թ.: Տե՛ս ՀՀՊՏ 2015.12.21/Հատուկ:

ցակարգեր: Ինչ վերաբերում է իրավակիրառ գործունեության ընթացքում դատավարական խնայողության հրամայականին, ապա այն իր արտացոլումն է գտել «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի[1] 70-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 6-րդ կետում ամրագրված դատավորի վարքագծի կանոնում, ըստ որի՝ ի պաշտոնե գործելիս դատավորը պարտավոր է առանց արդարադատության շահերին վնասելու ողջամիտ ժամկետում և նվազագույն դատական ծախսերի կատարմամբ քննել և լուծել օրենքով իր իրավասությանը վերապահված հարցերը:

Նման պայմաններում հայցային վաղեմություն կիրառելու մասին միջնորդության գնահատումը բացառապես գործի ըստ էության քննությունն ավարտելուց հետո իրականացնելն անհամատեղելի էր դատավարական խնայողության սկզբունքի հետ, քանի որ հայցային վաղեմության կիրառման մասին միջնորդության հիմնավոր լինելու փաստն ինքնին հիմք է հայցը մերժելու մասին վճիռ կայացնելու համար, իսկ հայցային վաղեմության ժամկետի լրացած լինելու դեպքում գործի ըստ էության քննությանն ու լուծմանն ուղղված դատարանի և դատավարության մասնակիցների գործողությունները դառնում են ինքնանպատակ՝ հանգեցնելով գործի քննության անհարկի ձգձգման և դատական ծախսերի ավելացման: Հետևաբար, հայցային վաղեմության կիրառման մասին միջնորդությունը հիմնավոր համարելու դեպքում դատարանը պետք է օժտված լինի անմիջապես այդ հիմքով վարույթն ավարտելու հնարավորությամբ:

Ուշագրավ է, որ միջազգային փորձի ուսումնասիրության արդյունքները ևս խոսում են վերոնշյալ մոտեցման մասին: Այսպես՝ Էստոնիայի քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի[2] 449-րդ հոդվածը սահմանում է դատարանի կողմից միջանկյալ որոշումներ կայացնելու դեպքերը և կարգը և, ըստ այդմ, նշում է, որ դատարանը կարող է միջանկյալ որոշում կայացնել նաև հայցային վաղեմություն կիրառելու մասին միջնորդությունը քննելու արդյունքում: Եթե միջնորդության քննության արդյունքում դատարանը գտնում է, որ հայցային վաղեմության ժամկետը չի լրացել, կայացնում է միջանկյալ որոշում և շարունակում դատաքննությունը, հակառակ դեպքում

[1] Ընդունվել է 07.02.2018 թ.: Տե՛ս ՀՀՊՏ 2018.02.12/10(1368), հոդ. 143:
[2] https://bit.ly/2HiV3j5

կայացնում է եզրափակիչ (վերջնական) ակտ և ավարտում դատաքննությունը:

Ֆրանսիայի քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի[1] 3-րդ բաժինը նախատեսում է հայցի անընդունելիության վերաբերյալ (pleas of non-inadmissibility) պահանջների քննության կարգը: Օրենսգրքի 122-րդ հոդվածը սահմանում է, որ որպես անընդունելիության վերաբերյալ պահանջի հիմք կարող է լինել ցանկացած հանգամանք, որի նպատակն է հայցի անընդունելիության ճանաչումը. այդպիսիք կարող են լինել, ի թիվս այլնի, հայցային վաղեմության ժամկետները: Օրենսգրքի 480-րդ հոդվածն էլ սահմանում է, որ դատական ակտը, որը կարող է կայացվել, մասնավորպես նաև անընդունելիության վարույթով, եզրափակում է դատարանի իրավազորությունը կոնկրետ գործով: Այսինքն՝ հայցային վաղեմության հիմքով անընդունելիության պահանջը քննելու և դրա բավարարման վերաբերյալ դատական ակտ կայացնելու դեպքում գործի վարույթն ըստ էության ավարտվում է:

Իսլանդիայի «Հայցերի վաղեմության ժամկետների մասին» ակտի[2] 24-րդ հոդվածը սահմանում է, որ հայցային վաղեմության ժամկետների սահմանափակման (barring) դեպքում հայցապահանջը դադարեցվում է (claim is cancelled), և պարտատերը զրկվում է պահանջի կատարման իրավունքից:

Հարկ է նշել, որ ՔԴՕ-ն հայցային վաղեմության կիրառման մասին միջնորդության քննության հարցի կարգավորմանը նվիրել է 168-րդ հոդվածը, որի 1-ին մասի համաձայն՝ «Գործին մասնակցող անձը կարող է վկայակոչել հայցային վաղեմության ժամկետի լրանալու փաստը մինչև գործով ապացուցման պարտականությունը բաշխելու մասին որոշում կայացնելը՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ նա հիմնավորում է տվյալ փաստը մինչ այդ վկայակոչելու անհնարինությունն իրենից անկախ պատճառներով: Այդ դեպքում հայցային վաղեմության ժամկետի լրանալու փաստը կարող է վկայակոչվել ոչ ուշ, քան մինչև առաջին ատյանի դատարանում դատա-

---

[1] https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1962/13735/%E2%80%A6/Code_39.pdf

[2] https://www.government.is/publications/legislation/lex/?newsid=3d0ddaad-118f-11e8-9424-005056bc4d74

քննության ավարտը»: Այդ կերպ, փաստորեն, օրենսդիրը սահմանել է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 335-րդ հոդվածում ամրագրված հայցային վաղեմություն կիրառելու մասին միջնորդությունը մինչև դատաքննության ավարտը ներկայացնելու ժամկետից տարբերվող այլ ժամկետ[1]՝ որպես այդպիսին հիմնականում դիտարկելով ապացուցման պարտականությունը բաշխելու մասին որոշում կայացնելը:

Հայցային վաղեմության կիրառման մասին միջնորդության քննարկման դատավարական կարգի վերաբերյալ կարգավորումների համակցությունը թույլ է տալիս հանգելու այն եզրակացության, որ այն քաղաքացիական դատավարության փուլերի տրամաբանությանը համահունչ ունի միջնորդության քննարկման նախապատրաստության և միջնորդության քննարկման փուլեր: Մասնավորապես, նման միջնորդության, իսկ դրա դեմ առարկություն բերվելու դեպքում՝ նաև առարկության հիման վրա դատարանը նախնական դատական նիստում[2],

1) որոշում է միջնորդության լուծման համար նշանակություն ունեցող փաստերի շրջանակը,

2) գործին մասնակցող անձանց միջև բաշխում է միջնորդության լուծման համար նշանակություն ունեցող փաստերի ապացուցման պարտականությունը,

3) գործին մասնակցող անձանց հետ քննարկում է նրանց կողմից ապացույցներ ներկայացնելու համար ժամկետ տրամադրելու

---

[1] Անհրաժեշտ է նաև նկատի ունենալ, որ առանձին վարույթների համար միջնորդությունների ներկայացման ընդհանրական ավելի սեղմ ժամկետ նախատեսված լինելու դեպքում հայցային վաղեմության կիրառման մասին միջնորդությունը ևս պետք է ներկայացվի այդ ժամկետում: Այսպես, օրինակ, ՔԴՕ-ի 299-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ միջնորդությունները պետք է ներկայացվեն գործը պարզեցված վարույթի կարգով քննելու մասին դատարանի որոշումն ստանալու օրվանից ոչ ուշ, քան երկշաբաթյա ժամկետում, եթե գործին մասնակցող անձի միջնորդությամբ դատարանն այդ ժամկետը չի երկարաձգել:

[2] Հայցային վաղեմություն կիրառելու մասին միջնորդությունը նախնական դատական նիստից դուրս ներկայացվելու դեպքում օրենսդիրը չի կարգավորել հենց այն քննելու համար նիստի հրավիրման հարցը՝ հարցի լուծումը թողնելով գործով հրավիրված նախնական դատական նիստին:

հարցը և անհրաժեշտության դեպքում սահմանում է ապացույցներ ներկայացնելու ժամկետը,

4) որոշում է հայցային վաղեմություն կիրառելու միջնորդությունը տվյալ կամ հաջորդ դատական նիստում քննելու հարցը՝ հաշվի առնելով գործին մասնակցող անձանց կարծիքը,

5) իրականացնում է հայցային վաղեմություն կիրառելու մասին միջնորդության արդյունավետ քննությանն ուղղված այլ գործողություններ:

Հայցային վաղեմություն կիրառելու մասին միջնորդության լուծման համար նշանակություն ունեցող փաստերի շրջանակի առնչությամբ մասնագիտական գրականության մեջ հանդիպում են տարատեսակ մոտեցումներ: Այսպես, ըստ Օ. Վ. Բաուլինի, այն գործով ապացուցման առարկայի լրացուցիչ մաս է, իսկ Դ. Ա. Գրիբկովը գտնում է, որ տվյալ դեպքում գործ ունենք ոչ թե լրացուցիչ, այլ «այլընտրանքային» ապացուցման առարկայի հետ[1]: Այնինչ երկու դիրքորոշումների հետ էլ դժվար է համաձայնել, քանի որ այդ փաստերի շրջանակը կամ ապացուցման առարկան հանդես են գալիս ոչ թե ի լրումն, այլ հարաբերականորեն ինքնուրույն, չնայած որոշ փաստեր կարող են երկու դեպքում էլ ներառվել այդ շրջանակի մեջ: Ընդ որում՝ մինչև հայցային վաղեմության կիրառման մասին միջնորդության քննարկումն այլ ապացուցման առարկայի մասին խոսել հնարավոր չէ: Հետևաբար, տվյալ դեպքում խոսք կարող է գնալ բացառապես ինքնուրույն ապացուցման առարկայի մասին, որի ճիշտ որոշումն ունի սկզբունքային նշանակություն միջնորդության լուծման համար[2]: Այս առումով ուղենիշային կարող են լինել գործով

---

[1] Տե՛ս ***Д.А. Грибков,*** Исковая давность и сроки обращения в суд в гражданском судопроизводстве, Автореферат дис.... канд. юрид. наук, М., 2009, էջ 14:

[2] Երևան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանի աշխատակազմի 13.12.2018 թ. թիվ ԴԴ-9.1 Ե-239151 գրության համաձայն՝ որոշ գործերով այդ փաստերի շրջանակի մեջ է մտցվում հայցային վաղեմություն կիրառելու մասին դիմումի առկայությունը: Այնինչ այդ փաստն այս առումով չի կարող ունենալ որևէ նշանակություն, քանի որ առանց այդ դիմումի չի կարող առաջանալ դրա քննարկման համար նշանակություն ունեցող հանգամանքների շրջանակը որոշելու անհրաժեշտություն:

ապացուցման առարկայի որոշման կանոնները, որոնց համաձայն՝ ապացուցման առարկան կազմավորվում է երկու աղբյուրներից՝

1) հայցի հիմքի և դրա դեմ արվող առարկությունների հիմքի փաստերից,

2) կիրառման ենթակա նյութական իրավունքի նորմի (նորմերի) հիպոթեզով և դիսպոզիցիայով նախատեսված փաստերից[1]:

Միջնորդության քննության նախապատրաստությանն ուղղված դատավարական գործողությունները կատարելուց հետո տվյալ կամ հաջորդ նիստում դատարանը քննարկում է այն և հրապարակում դատական ակտի հրապարակման ժամանակը:

Ուշագրավ է, որ միջնորդությունը մերժելու դեպքում դատարանը որոշում է կայացնում գործի քննությունը վերսկսելու մասին՝ նշանակելով նախնական դատական նիստ, իսկ միջնորդությունը հիմնավոր համարելու դեպքում դատարանը վճիռ է կայացնում հայցը մերժելու մասին՝ առանց անդրադառնալու միջնորդության քննարկման համար նշանակություն չունեցող փաստերի հետազոտմանն ու գնահատմանը, թեկուզև դրանք գործի ըստ էության լուծման տեսանկյունից կարող էին նշանակություն ունենալ: Այս դրույթն իր արտացոլումն է գտել նաև ՔԴՕ-ի 9-րդ հոդվածի 2-րդ մասում, ըստ որի՝ եթե այլ բան սահմանված չէ սույն օրենսգրքով, ապա դատարանը պարտավոր է դատական ակտում անդրադառնալ գործին մասնակցող անձանց կողմից դատավարական փաստաթղթերում, բանավոր բացատրություններում, հարցերին տրված պատասխաններում ներկայացված բոլոր էական փաստարկներին, վկայակոչված իրավական հիմքերին և ներկայացված ապացույցներին՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ կիրառման է ենթակա հայցային վաղեմության ժամկետ, և այդ փաստարկներին, իրավական հիմքերին կամ ապացույցներին անդրադառնալն անհրաժեշտ չէ տվյալ դատական ակտի կայացման համար:

Պետք է նկատել, որ հայցային վաղեմության ժամկետի լրացած լինելու հիմքով հայցի մերժումը խնդրահարույց է թվում: Խնդիրն այն է, որ այս հիմքով հայցի մերժումը, ի տարբերություն ընդհանուր

---

[1] Տե՛ս ***Ս. Գ. Մեղրյան***, Ապացուցումը Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարությունում: Դասախոսություններ, Երևանի պետ. համալսարան, Եր., 2011, էջեր 24-25:

հիմունքներով հայցի մերժման, վկայում է ոչ թե հայցապահանջի ոչ իրավաչափ լինելու, այլ դրա՝ այլևս դատական պաշտպանության ոչ ենթակա լինելու մասին: Ընդ որում՝ ենթադրաբար խախտված սուբյեկտիվ իրավունքը շարունակում է պահպանել իր գոյությունը նաև հայցային վաղեմության կիրառումից հետո[1]: Այլ կերպ ասած՝ այս դեպքում կայացված վճռով վեճի լուծում տեղի չի ունենում, իսկ վիճելի իրավահարաբերությունը չի դառնում անվիճելի: Մյուս կողմից, հայցային վաղեմության կիրառումը վկայում է հայցի իրավունքի դատավարական կողմի, այսինքն՝ վեճը դատական կարգով քննելու և լուծելու իրավունքի դադարման մասին, որն առավել համահունչ է գործի վարույթի կարճման ինստիտուտի էությանը:

Գործնականում չեն բացառվում իրավիճակները, երբ հայցային վաղեմություն կիրառելու մասին միջնորդությունը ներկայացվել է ոչ թե բոլոր, այլ պահանջների մի մասի վերաբերյալ: Մասնավորապես, այդ դեպքերի համար ՔԴՕ-ի 168-րդ հոդվածի 7-րդ մասը սահմանել է առանձին կարգավորում, ըստ որի՝ «Ներկայացված առանձին հայցապահանջների նկատմամբ հայցային վաղեմություն կիրառելու հիմքերի առկայության դեպքում դատարանն այդ մասով առանձնացնում է գործի վարույթը և առանձնացված մասով կայացնում հայցը մերժելու մասին վճիռ: Գործից մաս առանձնացնելու մասին որոշումը հրապարակվում է վճռի հետ միասին: Գործից մաս առանձնացնելու մասին որոշմամբ նշանակվում են նախնական դատական նիստի ժամանակը և վայրը: Գործից մաս առանձնացնելու մասին որոշումը եռօրյա ժամկետում ուղարկվում է գործին մասնակցող անձանց»:

Առաջին հայացքից պարզ թվացող այս լուծումը, այնուամենայնիվ, իրավակիրառման ընթացքում կարող է հանդիպել որոշակի դժվարությունների այն դեպքերում, երբ մի քանի պահանջներ հայցադիմումում ձևակերպված են ընդհանրական ձևով: Այսպես, օրինակ, դիմելով դատարան՝ հայցվորը պահանջում է տասը տարվա չվճարված վարձավճարի գումարը՝ պահանջը ձևակերպելով բոլոր

---

[1] Տե՛ս Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации. В 2 т. Т. 1. Части первая, вторая ГК РФ / под ред. ***Т.Е. Абовой, А.Ю. Кабалкина***; Инт государства и права РАН, 2-е изд., перераб. и доп., М., Изд-во «Юрайт», 2009, էջ 225:

վարձավճարների չափով, իսկ հայցային վաղեմություն կիրառելու մասին դիմումը վերաբերում է պարտավորության ծագումից հետո ընկած ժամանակահատվածի մի մասին՝ չներառելով վերջին երեք տարիները: Որպես իրավիճակի հանգուցալուծում կարող է դիտարկվել դատարանի կողմից հայցային վաղեմության կիրառումը պահանջի վերաբերելի մասի նկատմամբ, իսկ դատական պաշտպանության ենթակա մասը կրկին պետք է քննվի առանձին վարույթով[1]: Այլ կերպ ասած՝ այստեղ պետք է առաջնորդվել պահանջների գնահատման ոչ թե ձևական, այլ բովանդակային մոտեցմամբ՝ ապահովելով իրավակիրառման գործընթացում դատավարական խնայողությունը:

Այսպիսով՝ հայցային վաղեմության կիրառման մասին միջնորդության քննարկման դատավարական կարգի վերաբերյալ կարելի է կատարել հետևյալ եզրահանգումները.

1. Հայցային վաղեմության կիրառման դատավարական կարգը կոչված է երաշխավորելու դատավարական խնայողության սկզբունքի իրացումը քաղաքացիական դատավարությունում:

2. Հայցային վաղեմության կիրառման դատավարական կարգը քաղաքացիական դատավարության փուլերի տրամաբանությանը համահունչ ունի միջնորդության քննարկման նախապատրաստության և բուն քննարկման փուլեր:

3. Հայցային վաղեմություն կիրառելու մասին միջնորդության քննության համար նշանակություն ունեցող հանգամանքների շրջանակը գործով հանդես է գալիս որպես ինքնուրույն ապացուցման առարկա և ենթակա է պարզման առաջնահերթության կարգով:

4. Հայցային վաղեմության ժամկետի լրացած լինելու հիմքով հայցի մերժումը չի դիտարկվում վեճի ըստ էության լուծում, և դրա իրականացումը վճռով արդարացված չէ:

5. Հայցային վաղեմության ժամկետի լրացած լինելու փաստի հաստատումը վկայում է հայցի իրավունքի դատավարական կողմի, այսինքն՝ վեճը դատական կարգով քննելու և լուծելու իրավունքի

---

[1] Հարկ է նկատել, որ նմանատիպ լուծում արդեն իսկ տեղ է գտել իրավակիրառ պրակտիկայում թիվ ԵԿԴ/0244/02/17 քաղաքացիական գործի և դրանից առանձնացված թիվ ԵԴ/29359/02/18 քաղաքացիական գործի շրջանակում:

դադարման մասին և պետք է դիտարկվի գործի վարույթի կարճման հիմքերի շարքում:

ИНСТИТУТ ИСКОВОЙ ДАВНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ПРИНЦИПА ПРОЦЕССУАЛЬНОЙ ЭКОНОМИИ

Тигран Маркосян
Ассистент кафедры гражданского процесса ЕГУ
кандидат юридических наук,
Директор фонда «Центр развития законодательства и правовых исследований» Министерства юстиции Республики Армения

Статья посвящена анализу института срока давности в свете принципа процессуальной экономии. Автором обосновывается, что в отличие от предыдущего Гражданско-процессуального законодательства, новый Гражданский процессуальный кодекс РА обосновано установил отдельную и упрощенную процедуру применения срока исковой давности, обеспечив тем самым экономию средств в гражданском судопроизводстве. По этому поводу в статье делается вывод о том, что представление ходатайства исковой давности по делу формирует самостоятельный, а не дополнительный или альтернативный предмет доказывания. В то же время автор пришел к выводу о том, что применение исковой давности должно осуществляться не по решению суда, а по постановлению, поскольку в этом случае существующий спор не разрешается.

LIMITATION OF ACTIONS IN THE CONTEXT OF PRINCIPLE OF PROCEDURAL ECONOMY

Tigran Markosyan
Assistant Professor of the YSU Chair of Civic Procedure,
Candidate of Legal Sciences,
Director of "Center of legislation development and legal Research" fund of Ministry of Justice

The article is devoted to the analyze of the institute of limitation of actions in the light of the principle of procedural economy. The author argues, that in comparison with previous civil procedure legislation, the new code of Civil Procedure of RA defines separate and simplified procedure in regard to the application of limitation of actions, thus guaranteeing procedural economy in civil procedure.

In this regard, a conclusion is made in the article, that submitting a motion on applying limitation of actions forms not additional or alternative but independent subject of proof. At the same time, the author made a conclusion, that the application of limitation of actions must be carried out not by the verdict but by a decision, since in that case a dispute is not being solved.

Բանալի բառեր - *հայցային վաղեմություն, դատավարական խնայողության սկզբունք, հայցային վաղեմություն կիրառելու մասին միջնորդության քննության նախապատրաստություն, հայցային վաղեմություն կիրառելու մասին միջնորդության լուծման համար նշանակություն ունեցող փաստերի շրջանակ, ինքնուրույն ապացուցման առարկա:*

Ключевые слова: *исковая давность, принцип процессуальной экономии, подготовка рассмотрения ходатайства о применении исковой давности, перечень фактов, имеющих значение для разрешения ходатайства о применении исковой давности, самостоятельный предмет доказывания.*

Keywords: limitation of actions, principle of procedural economy, preparation of examining the request to apply the limitation of actions, the circle of facts essential for solving the motion to apply the limitation of actions, independent subject of proof: